

Jezy na Labi
lodní dopravu
nezachrání

2

Soustava
chráněných území
Natura 2000 v ČR

4

Před toxickými
látkami se
člověk neschová

5

Horní Olešnice
uchráněna
před těžbou

6

ARNIKUM

ČTVRTLETNÍ ZPRAVODAJ
SDRUŽENÍ ARNIKA

3-2006

Libčany – nejnebezpečnější obec v České republice

Obyvatelům Libčan nezbylo, než na svoji situaci upozornit formou demonstrace.

Foto: Martin Skalský

Když pánové Martin Svoboda a Aleš Štrych z Libčan na Královéhradecku seděli v naší kanceláři, jméno jejich vesnice už znala celá republika. Libčany se nechvalně proslavily doslova přes noc. Hned poté, co policejní zásahová jednotka vtrhla do areálu místní bývalé továrny Vertex a objevila zde jeden z největších ilegálních skladů toxických látek.

Jedovatých, mutagenních, výbušných a jinak nebezpečných chemikálií zde bylo takové množství, že v případě nehody by měla celá vesnice jen velmi malé šance na přežití. Návod, který občané dostali, aby věděli jak se zachovat v případě požáru skladu, se podobá přípravě na bombardování. V kanceláři Arniky jsme s Martinem Svobodou a Alešem Štrychem hledali možnosti, jak vypjatou situaci řešit. Vertex totiž stojí pouhých 60 metrů od budovy školy a mateřské školky a nebezpečí nebylo a stále není zažehnáno.

Události kolem bývalé továrny v Libčanech, které vyvrcholily zásahem policejního komanda, se vyvíjely jako podle hollywoodského scénáře

katastrofického filmu. Že se zde děje něco podezřelého, si místní lidé všimli již v roce 2002 a ihned také uvědomili všechny příslušné úřady. O rok později zahájila Česká inspekce životního prostředí řízení se společností SNOG HK s.r.o., která sklad provozovala a v roce 2004 byla firmě vyměřena pokuta 450 000 korun za nakládání s odpady bez povolení. Ještě na konci téhož roku ale firma získala povolení pro nakládání s nebezpečnými odpady.

pokračování na str. 3 ►

Vážení čtenáři,

zdá se to možná neuvěřitelné, ale v letošním roce oslaví Arnika již své páté narozeniny. Takové výročí si zaslouží pořádnou oslavu a proto jsme za tímto účelem vybrali legendární místo v centru Prahy – Rock Café. Je to příležitost, kdy se můžeme s Vámi všemi sejit, zavzpomínat na začátky Arniky, dobře se pobavit a společně oslavit všechno, co se nám za těch pět let povedlo. Naše úspěchy a pokračování naší činnosti by nebylo možné bez stálé podpory členů, přispěvatelů a dobrovolníků. Věřím, že naše pozvání přijmou i ti, s nimiž nám čas nedovolí vidat se pravidelně.

Společenskému večeru v Rock Café, který se uskuteční v neděli 22. října, bude předcházet valná hromada s pestrým programem, na kterou Vás rovněž srdečně zveme.

A protože si pětileté výročí zaslouží trochu pozornosti, budeme vzpomínat, hodnotit a bilancovat i v příštím (a letos posledním) čísle našeho zpravodaje. Nemusíte se však bát, že byste přišli o aktuální zprávy z naší činnosti, na které jste zvyklí. Přeji Vám příjemné čtení tohoto čísla a spolu s celým týmem Arniky se těším na shledání s Vámi.

Marek
Jehlička,
šéfredaktor

Jezy lodní dopravu nezachrání, ale Labe nenávratně zničí

O tom, zda má být poslední nezregulovaný úsek Labe na českém území přehrazen či nikoliv, se vedou vášnivé diskuze na odborné i laické úrovni již mnoho let. Arnika stojí jednoznačně na straně odpůrců těchto vodních staveb především kvůli závažnému a nevratnému poškození přírody. Toto téma patří mezi nejstarší kampaně Arniky. V rozhovoru s vedoucí programu Ochrana přírody **Kateřinou Hlavatou** se pokusíme postoj Arniky více přiblížit a seznámit Vás také s aktuálním děním v této dlouhé a spleťtí kauze.

*** Arnika proti výstavbě jezů na Labi aktivně vystupuje již několik let. Jaké jsou hlavní argumenty?**

Stavba jezů by nenávratně poškodila přírodu středního toku Labe, unikátní i v evropském měřítku. Ohrozila by 41 druhů chráněných živočichů a rostlin, které se vyskytují v doprovodných ekosystémech řeky Labe. Stavba je navíc v rozporu s mezinárodními závazky České republiky – Bernskou úmluvou o ochraně druhů a přírodních stanovišť, Ramsarskou úmluvou o ochraně mokřadů a směrnicemi EU o ochraně přírody.

*** Co by se výstavbou plavebních stupňů změnilo? Jakým způsobem by jezy ovlivnily život v řece a kolem ní?**

Jezy znamenají překážku pro migraci vodních živočichů, zejména ryb. Přes výstavbu tzv. rybích přechodů je jejich migrace omezena a kvalita populace klesá. Například při srovnání druhové rozmanitosti ryb v jednotlivých úsecích vyplynulo, že zatímco ve volně tekoucím úseku pod střekovským jezem směrem ke státní hranici žije 38 druhů ryb, v regulovaném úseku nad střekovským jezem byla napočítána sotva třetina.

*** Uvažuje se o tom, že by se místo původně plánovaných dvou jezů postavil pouze jeden u Děčína. Považujete to za řešení?**

Žádné řešení to není. Pokládáme tento krok za taktiku, jak prosadit jeden jez po druhém, když už se nepovedlo je prosadit oba najednou. Jez u Děčína totiž z hlediska splavnosti nic neřeší, protože úsek mezi Děčínem a státní hranicí má téměř identické podmínky splavnosti jako navazující úsek v Německu. Pokládáme tedy za velmi pravděpodobné, že jakmile se podaří dokončit jez v Děčíně, začne ministerstvo dopravy tlačit na vybudování dalšího plavebního stupně. Ministr Šimonovský se touto variantou ostatně nijak netajil.

*** Představme si, že se jezy nebo jeden jez nakonec postaví. Zkuste porovnat ekonomické výhody tohoto projektu s dopady na životní prostředí. Vyplatí se jezy mít či nikoliv?**

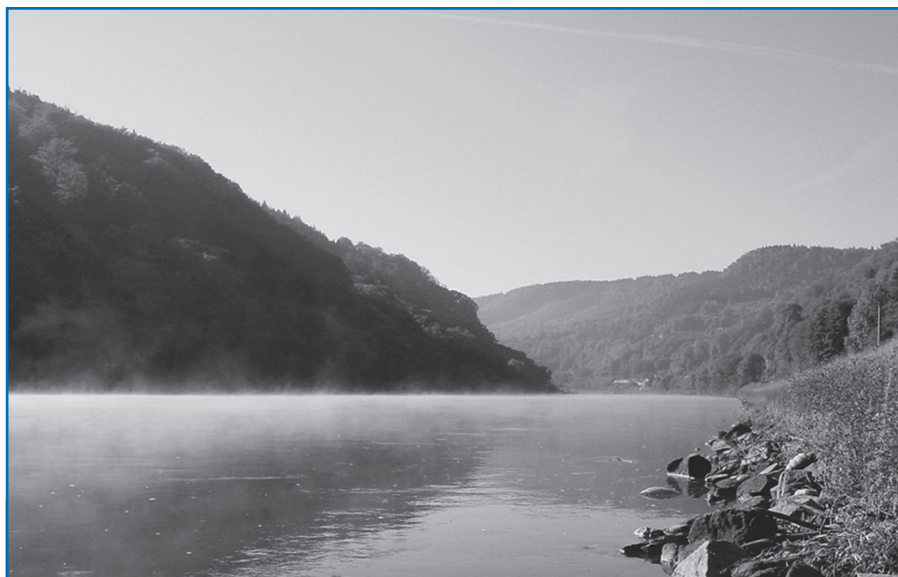
Jezy se jednoznačně nevyplatí. Realizace dnes plánovaného jednoho jezu by stála státní kasu 5 miliard korun. To je investice, která se z lodní dopravy nikdy nevrátí. Příjmy z lodní dopravy klesají ve všech státech Evropy a jezy nemohou tento úpadek zachránit. Jezy budou mít naopak katastrofální ekologické důsledky. Vážně ohrozí mnoho živočichů i rostlin. Výsledkem budou zbytečně proinvestované miliardy a nenávratně poškozená řeka. To bohužel zjistíme až za mnoho let a naše děti si patrně povzdchnou, že se ty jezy neměly stavět. Doufáme ale, že k tomuto scénáři nakonec nedojde. Dosud máme v rukou možnost tuto budoucnost změnit a zachránit Labe pro další generace. Peníze se dají vydělat i jinde, ale Labe je jen jedno.

*** V jaké fázi se nyní celá kauza nachází a jaký vývoj lze v nejbližší době očekávat?**

V tuto chvíli se čeká na dokumentaci pro proces posuzování vlivů na životní prostředí (tzv. EIA). Pro její vypracování nejsou v zákoně stanoveny žádné lhůty, takže kdy bude dokumentace hotová, se lze jen dohadovat. Předpokládáme však, že to bude do konce roku. Z této dokumentace bude vypracován posudek a na jeho základě potom ministerstvo životního prostředí vydá své stanovisko. Do procesu EIA se může veřejnost zapojit ve všech fázích, nejbližší příležitostí bude právě zveřejnění dokumentace. Kdokoli může ve lhůtě 30 dnů vyjádřit svůj názor na obsah či kvalitu zpracované dokumentace, ale zároveň lze této příležitosti využít k vyjádření svého postoje k výstavbě jezů.

Teprve poté, co bude vydáno stanovisko, lze zahájit další řízení nutná k výstavbě. Ředitelství vodních cest sice opakovaně tvrdilo, že jez se začne stavět do konce roku 2007, ale vzhledem k zákonným lhůtám pro jednotlivá řízení a posuzování, je takové načasování velmi nepravděpodobné.

Marek Jehlička

Výstavba jezu by nenávratně poškodila labskou přírodu, ale i neopakovatelného genia loci.
Foto: Archiv CHKO Labské pískovce

► pokračování ze strany 1

V roce 2005 byla dokonce povolena změna užívání jednoho z objektů továrny na sklad nebezpečných a ostatních odpadů. Úřady dokonce firmě udělily dva mezinárodně uznávané certifikáty kvality (ISO), které mimo jiné dokládají, že se SNOG chová odpovědně k životnímu prostředí.

Je sice poněkud zvláštní, že firmě, která má zjevně problémy s dodržováním zákonů, je nakonec vydáno povolení pro nakládání s nebezpečnými látkami, ale takový postup není v Česku zase tak výjimečný. Skutečný spád případ dostává až v roce 2006. V únoru tohoto roku získává útvar pro odhalování organizovaného zločinu informace z podsvětí, že v Královéhradeckém kraji jsou nabízeny vysoce nebezpečné látky. Během vyšetřování odhalují policisté stopy vedoucí k osobám, které mají úzký vztah právě k firmě SNOG.

Vězením to nekončí, ale začíná

Koncem dubna končí v policejních celách čtyři lidé. Je mezi nimi i předlistopadový kriminalista Václav Etlík, ústřední postava SNOGu. Tři z nich, zaměstnanci SNOGu, jsou stíháni za obchodování s nebezpečnými látkami a hrozí jim až 15 let vězení. Samotný Etlík, který řídil odpadové aktivity firmy, je obviněn z „pouhého“ držení nebezpečných látek s horní sazbou trestu 8 let.

Dopadením a potrestáním „špatných hochů“ většina příběhů končí. Nikoliv ten náš. Skutečnost, že se zaměstnanci firmy SNOG dostali za mříže, situaci v Libčanech nijak nezměnila. Stále zde bylo velké množství nebezpečných látek 60 metrů od mateřské školky. Nikdo ani nevěděl, co se ve stovkách sudů uvnitř Vertexu přesně nachází. Do areálu byla povolána firma Dekonta, jejíž pracovníci začali sudy jeden po druhém otevírat a analyzovat jejich obsah, aby mohly být bezpečně zlikvidovány.

Krajský úřad, město Hradec Králové a obec Libčany vložily do likvi-

Přijít na to, jaké chemikálie se v areálu firmy SNOG nacházejí, nebylo vůbec jednoduché. Foto: Archiv Arniky

Demonstrace

Když jsme s Martinem Svobodou a Alešem Štrychem hledali možnosti řešení, bylo zřejmé, že je třeba na překérní situaci v Libčanech poukázat veřejně. Aby se pohnuly ledy, musel být hlas místních obyvatel slyšet. Klub přátel školy Libčany svolal 20. června demonstraci přímo na prostranství mezi skladem nebezpečných látek a areálem mateřské školky. Arnika se akce aktivně účastnila. Ploty před budovou Vertexu lidé vyzdobili transparenty „Nechceme tu jedy“, „Chceme čistou obec“ či „Jedy z Libčan ven, ať je čistá zem“, které většinou vyrobily děti místních obyvatel. Na demonstraci se sešlo 300 lidí, kteří na místě podepsali petici za úplnou a bezpečnou likvidaci nebezpečných odpadů.

Ledy se po demonstraci přece jen pohnuly. Málo, ale přece. Ministr financí Bohuslav Sobotka nakonec rozhodl, že Libčanům pošle 15 milionů korun ze státní rezervy na řešení krizových situací pro Královéhradecký kraj. Do věci se vložila také senátorka Jitka Seitlová, na kterou se obrátila libčanská radnice se žádostí o pomoc. Po nemalých obstrukcích se podařilo docílit alespoň toho, aby byl sklad plný nebezpečných látek střežen policií a armádou. Stovky sudů s neznámými chemikáliemi, ze kterých tu a tam něco vyteklo, totiž do té doby nikdo nehlídal. A to přesto, že Dekonta opakovaně upozorňovala na pohyb neznámých osob uvnitř areálu. V jednom ze skladů se tak jednou nečekaně objevil třeba pětilitrový kanystř s kyselinou bromovodíkovou.

Senátorka Seitlová policii ostře kritizovala a situaci v Libčanech označila za její úplné selhání. Policejní hlídka se v areálu objevila až poté, co senátorka na policisty křičela, že na ně podá trestní oznámení.

Jedy zůstávají, komplikací přibývá

A jaká je situace v Libčanech nyní? Peníze z ministerstva financí už dorazily a Martin Svoboda mi mohl radostně sdělit, že Dekonta právě začíná odvážet část sudů. Na likvidaci celého skladu to však stačit nebude, celkové náklady se odhadují na více než 40 milionů korun. Radost pana Svobody zkazila ještě jedna věc. Experti v Libčanech právě odhalili znečištění podzemních vod. Ukázalo se, že jedovaté látky unikají ze septiku bývalé továrny. Příběh jako opsaný z hollywoodského scénáře tedy nekončí. Zápletek naopak přibývá. Arnika celou situaci nadále sleduje. O osudech obyvatel malé obce na Královéhradecku tedy určitě ještě uslyšíte. Nejen z televizních zpráv a novinových titulků, ale i na stránkách našeho zpravodaje, kde vás budeme o vývoji této kauzy informovat. Snad budeme mít již lepší zprávy.

Marek Jehlička

Na demonstraci se sešlo asi 300 místních lidí. Všechny zajímalo, co bude dál. Foto: Martin Skalský

dace černé skládky přes 7,5 milionů korun. Na odstranění asi šesti set tun nebezpečných chemikálií to však nestačilo a Dekonta musela kvůli nedostatku financí přerušit svoji činnost. Jen na dokončení inventarizace byla zapotřebí finanční injekce ve výši dalších sedmi milionů. Náklady na likvidaci všech odpadů pak Dekonta odhadla na desítky milionů korun. V pokladně obce ani města Hradce Králové už další peníze nebyly. Obyvatelé Libčan se ocitli v úzkých. Šance na vyklizení továrny byla v nedohlednu. Obrátili se tedy na Centrum pro podporu občanů sdružení Arnika.

Česká republika má kolem Natury 2000 ještě co dohánět

Česká republika stejně jako všechny ostatní státy Evropské unie zavádí soustavu chráněných území evropského významu Natura 2000. Jednou ze zásadních ambicí tohoto celoevropského projektu je zastavení neustálého vymírání rostlinných a živočišných druhů. K dosažení tohoto cíle byl vytyčen rok 2010. Natura 2000 znamená ochranu přírody, snahu o lepší soužití člověka s přírodou, podporu šetrného hospodaření v krajině, ale v neposlední řadě také právní normy a směrnice.

Zatímco při mapování území a stanovování podoby Natury 2000 si Česká republika vysloužila uznání Evropské komise, v legislativní části máme rezervy. Komise Českou republiku upozornila na nedostatečnou implementaci Směrnice o ptácích. Další problém je, že při posuzování vlivů projektů na životní prostředí se veřejnost nemůže odvolat u soudu. Tyto výtky Evropské komise mohou vést až před Evropský soudní dvůr a v krajním případě mohou znamenat i finanční sankce. Ochrana lokalit Natury 2000 má významně přispět k zastavení vymírání druhů v Evropě a je patrné, že Komise má opravdu zájem tohoto cíle dosáhnout. Proto důkladně sleduje situaci v jednotlivých členských státech a dohlíží na správný výklad a dodržování směrnic.

Natura 2000 by ale neměla být „strašákem“. Při dobré implementaci legislativy, dostatku komunikace s vlastníky a uživateli pozemků a dobrém nastavení finančních programů pro ochranu přírody a Naturu 2000 může být tato soustava dobrým hnacím motorem lokálních ekonomik

a vést k odpovědnějšímu přístupu k vlastnímu domovu a krajině. To může být v dlouhodobém měřítku pro společnost daleko výhodnější než krátkodobé investiční pobídky a přímé dotace.

Zajímavé je, že nové členské státy si při vyhlášení Natury 2000 vedou mnohdy zodpovědněji než evropští „mazáci“. Je také pravda, že evropští nováčci jsou teď pod drobnohledem Komise, protože implementace Natury 2000 byla podmínkou vstupu. Ani ostatní členské státy ale nejsou od povinností oprostěny. Snad i díky zodpovědnému přístupu některých nových členských zemí (vedle České republiky také Slovensko nebo Maďarsko) Natura bude sloužit jako součást evropského životního i ekonomického prostředí a bude moci lépe ochraňovat vzácné části přírody celého kontinentu pro naše potomky.

Kateřina Hlavatá

Systém Natura 2000 pomáhá zastavit nepřetržité vymírání živočišných i rostlinných druhů v Evropě. Patří k nim i sokol stěhovavý (na snímku).

Ilustrační foto: Archiv CHKO Labské pískovce

Rámcová směrnice o vodách pomůže chránit řeky

Koupání, pitná voda, přírodní bohatství řek, povodňová ochrana, vláha pro rostliny, znečištění řek. Všechna tato témata i mnoho dalších řeší Rámcová směrnice o vodách. Ač jsou většinou z nás zákony a směrnice poněkud vzdálené, přesto se často týkají nás všech. Jako většina směrnic Evropské unie, ani Rámcová směrnice o vodách není příliš zábavná ani srozumitelná čtení. Přesto ale může znamenat velký posun v oblasti péče o vodní zdroje.

Co nám tedy Rámcová směrnice o vodách přináší? Díky ní bychom se měli dočkat čistějších řek. Členské státy se totiž touto směrnicí zavázaly, že do roku 2015 bude dosaženo dobrého ekologického stavu vod v celé Evropské unii. Za stav vody v jednotlivých řekách nyní odpovídají všechny členské státy, kterými ta která řeka protéká. Péče o řeky a život v nich je tedy nyní plánována na mezinárodní úrovni a nemělo by se už stávat, že úsilí o čisté řeky jednoho státu zhatí průmyslové znečištění státu jiného. Státy už nezodpovídají jenom za svůj úsek řeky, ale společně odpovídají za řeku jako celek. Co se mění pro nás běžné lidi? Plánování v oblasti vod už nebude jenom věcí odborníků, ale stane

se veřejnou záležitostí. Všechny fáze procesu plánování bude moci veřejnost připomínkovat a do plánování v oblasti vod se tak dostane prvek veřejné diskuse. Díky Rámcové směrnicí o vodách bude moci každý vyjádřit svůj názor na správu vodních toků. První příležitostí byl Plán hlavních povodí, zveřejněný v červnu letošního roku, který rozpoutal dokonce diskuzi o nutnosti řešit problém se zásobováním vodou výstavbou dalších přehrad.

Správa vodních toků byla doposud často předmětem sporu mezi ochránci přírody a správci vodních toků. Ochránci přírody (jak státní instituce, tak nestátní sdružení) se snažili prosazovat takovou správu toků, která více respektuje krajinné podmínky, zatímco správci toků často šli cestou velkých regulací a zásahů. Alternativní správa toků může být ve výsledku i efektivnější – řeky, jejichž správa respektuje jejich přirozenou dynamiku a krajinný ráz, většinou působí méně škod a vyžadují méně údržby než řeky regulované. Na druhou stranu je potřeba hledat kompromisy mezi ochranou přírody a ochranou lidských obydlí a životů. Rámcová směrnice může být dobrý podklad pro navázání nového dialogu mezi ochránci přírody a správci toků, ale i mezi správci toků a obcemi a veřejností. Snad i díky ní dostane tato již letitá diskuse nový impuls a podaří se do správy toků dostat více respektu k ochraně přírody a životního prostředí. Praxe na mnoha místech v Evropě ukazuje, že šetrný management vodních toků se vyplácí.

Kateřina Hlavatá

Budoucnost bez jedů podpořily významné osobnosti

Petici „Budoucnost bez jedů II“, která v létě putovala po České republice, do dnešního dne podepsalo téměř 15.000 lidí. Na petičních arších lze nalézt i jména notoricky známá. Cíle petice totiž podpořila řada známých osobností.

Mezi signatáři můžeme najít například autogram Moniky Načevy nebo frontmana skupiny Traband Jaroslava Svobody spolu s podpisy dalších členů jeho kapely. Budoucnost bez jedů podpořili také členové skupin Timudej, Hradišťan, Spirituál kvintet, herci divadel DNO a Husa na provázku Jan Kratochvíl a Barbora Kratochvílová

Švarcová či autor největšího krasohledu na světě Martin Titz. „Ničení přírody je jeden z projevů lidské hlouposti,“ okomentoval důvody k podepsání petice zpěvák Spirituál kvintetu Jiří Cerha.

Petice Budoucnost bez jedů požaduje snížení zátěže životního prostředí a zdraví lidí toxickými látkami a dostupnost informací o toxických látkách včetně údajů o jejich obsahu ve výrobcích.

„Chceme, aby se veřejnost dozvěděla o toxických látkách, které jsou obsaženy v různých výrobcích na trhu, aby při odstraňování dioxinů, PCB a dalších nebezpečných látek nevznikaly stejně nebezpečné toxické látky anebo nové ekologické zátěže, aby plasty jako PVC, při jehož výrobě či likvidaci vznikají toxické látky, začaly být postupně nahrazovány bezpečnějšími hmotami,“ upřesnil cíle petice vedoucí kampaně Budoucnost bez jedů RNDr. Jindřich Petrlík.

Marek Jehlička

Prach v kancelářích i obyčejný déšť: všude jsou toxické látky

Člověk nemusí být zaměstnancem chemičky či hutí, aby byl vystaven toxickým látkám. Stačí sedět v kanceláři, anebo si vyjít na čerstvý vzduch. Průzkum sdružení Arnika odhalil, že před působením chemických látek se dnes člověk prakticky neschová.

Arnika nechala analyzovat vzorky prachu a dešťové vody z Churáňova, Ostravy, Prahy a Ústí nad Labem na přítomnost látek náležejících do tří skupin: bromované zpomalovače hoření, ftaláty a alkyfenoly. Se všemi těmito látkami se bohužel můžeme setkat v běžných výrobcích, které tvoří vybavení našich domovů nebo kanceláří. Je tomu tak i přesto, že o mnoha z nich se ví, nebo alespoň tuší, že ohrožují reprodukci, imunitní systém anebo se kumulují v našich tkáních a negativně působí na hormonální systém.

S odběrem vzorků prachu Arnika začala v kanceláři předsedy Strany zelených RNDr. Martina Bursíka. Ukázalo se, že ačkoliv Bursík konzervoval trámy včelím voskem a v místnostech položil parkety místo linolea z PVC, přesto se v jeho kanceláři projevila přítomnost polybromovaných zpomalovačů hoření. Dlouhodobé vdechování těchto látek škodí játrům a narušuje tvorbu hormonů.

Ještě hůře než u Bursíka dopadly testy u hejtmana Ústeckého kraje Jiřího Šulce. V jeho kanceláři byly naměřeny úplně nejvyšší koncentrace zpomalovačů hoření ze všech sledovaných lokalit.

Ve vzorcích prachu z Krajského úřadu v Ostravě byly zase zjištěny zvýšené hodnoty ftalátů a alkyfenolů. „Koncentrace ftalátů DEHP ve dvou vzorcích z České republiky náleží k nejvyšším zjištěným hodnotám této látky ve vzorcích prachu z vnitřních prostor budov. Varovná je také hodnota dibutylftalátu ve vzorku deště z Ostravy. Ftaláty relativně dlouho přetrvávají v životním prostředí a jsou bioakumulativní. DEHP je v EU klasifikován jako látka toxická pro reprodukční soustavu člověka,“ komentoval výsledky rozborů prachu předseda Arniky RNDr. Jindřich Petrlík.

Výsledky testů, které nechala provést Arnika, upozornily na nedostatečnou kontrolu, kterou máme nad chemickými látkami používanými v různých výrobcích. Právě nedostatek kontroly používaných chemických látek je příčinou toho, že se v našich kancelářích a bytech vyskytuje řada

nebezpečných látek. Tuto situaci by mohla změnit nová chemická politika Evropské unie, která je známá pod zkratkou REACH. Tato legislativa by měla zavést principy předběžné opatrnosti a důslednější kontroly chemických látek a tím i snížit jejich koncentrace kolem nás.

Marek Jehlička

Odběr vzorků prachu nejvíce ze všeho připomíná klasické „luxování“. Vysavač je vyroben z materiálů, které neobsahují žádné z testovaných látek.

Foto Arnika: Ondřej Petrlík

Obyvatelé uchránili Horní Olešnici před masivní těžbou

Temně rudý kámen, český granát, jemuž jsou od praveku přisuzovány nadpřirozené schopnosti, vždy přitahoval pozornost prospektorů a samozřejmě šperkařů. Lesk rudého drahokamu zlákal i těžaře Jana Štýbra, který si v roce 2002 vyhlédl pěkné ložisko na území Horní Olešnice v Podkrkonoší. Představa povrchového lomu s bagry, pásovým dopravníkem a dalšími stroji převracějícími tuny podhorských luk a polí naruby se však místním obyvatelům nijak nezamlouvala a obrátili se na Centrum pro podporu občanů. Po dvou letech se jim sice nepodařilo zcela zvítězit, nicméně své právo na zachování prostředí v malebném údolí protknutém horskými potoky prosadili.

Jan Štýbr, známý i z jiné kauzy drancování nerostného bohatství jihočeských vltavínů, zpočátku tvrdil, že chce území Horní Olešnice pouze prozkoumat. Požádal proto ministerstvo životního prostředí o vydání povolení k průzkumné těžbě. Rozsah průzkumných výkopů, který Štýbr požadoval, by však umožnil prakticky úplné vytěžení celého ložiska, a to bez regulérního povoloovacího procesu i přísného posuzování vlivů na životní prostředí. S minimálními starostmi maximální zisk. Především díky systematickému odporu místních obyvatel, stmelěných již do Občanského sdružení Pod Rovněmi, se v roce 2003 podařilo

snížit množství vytěžených vzorků granátů ze Štýbrem požadované jedné tuny na desetinu.

Nebezpečí ale nepomíjelo. K průzkumnému dobývání bylo i přes značné omezení Štýbrových plánů stále vytipováno území o celkové velikosti skoro desti hektarů. Těžba by se dotkla i z ekologického hlediska cenných břehů Ždírnického potoka, část ohrožených pozemků ležela i uprostřed samotné obce. Na pozemcích, zahrnutých do průzkumného území, by nebylo na dlouhé roky do budoucna možné stavět ani vyvíjet žádné podnikatelské aktivity. Oblast by byla zákonem vyhrazena pro případnou budoucí těžbu. To by bylo zcela zničující pro jakýkoliv rozvoj obce, která těží z turistického ruchu a překrásné podkrkonošské přírody.

Sdružení Pod Rovněmi sesbírало podpisy většiny občanů Horní Olešnice proti devastaci obce těžbou a předalo ji všem zodpovědným státním úřadům. Ve spolupráci s Centrem pro podporu občanů se pak Podrovenští kvalifikovaně účastnili probíhajících úředních jednání.

V roce 2006 se příběh prospektora Štýbra a českých granátů nachýlil ke svému konci. Těžař se svých snů dosud zcela nevzdal a požádal o vydání dalších povolení směřujících ke komerční velkokapacitní těžbě. Úřady ho však pod tlakem občanských sdružení donutily ke značným ústupkům. Z téměř deseti hektarů, které chtěl Štýbr původně vybagrovat, se bude muset omezit na plochu bývalých pastvin o velikosti 2 hektarů. Těžba se nesmí dotknout Ždírnického potoka ani obecní návsi či zahrádek mezi chalupami. V souvislosti s dobýváním se v obci neplánují ani žádné stavby. I přes tato omezení může Štýbr narýžovat asi 1 tunu granátů. Zdá se tedy, že celá kauza skončí rozumným kompromisem: Jan Štýbr získá vytoužené polodrahokamy a Horní Olešnice zůstane celá.

Marek Jehlička, Lukáš Matějka

Na fotografii je vyznačena jediná lokalita uvnitř obce, která je dnes rezervována pro budoucí těžbu. Podle původních záměrů Jana Štýbra se mohlo těžit na celém území, které fotografie zachycuje i mimo něj.

Foto: Ing. Jaroslav Fingr

Jihlava

Jihlavská pobočka Arniky ocenila ekologickou investici místní společnosti Kronospan, která se rozhodla instalovat filtry na snížení prašnosti, s níž se obyvatelé Jihlavy již roky potýkají. Zároveň jsme však upozornili na problémy, které ani plánované investice neřeší. Filtry na snížení prašnosti totiž nezabrání unikům rakovinotvorného formaldehydu a dalších nebezpečných látek. „Kronospan vypustí do ovzduší ročně 16 tun formaldehydu. Instalací nových filtrů tyto emise poklesnou pouze o čtvrtinu. To znamená, že i pak bude Kronospan zřejmě druhým největším producentem této karcinogenní látky v České republice,“ řekla vedoucí Jihlavské pobočky sdružení Arnika Jana Vitnerová, která bude situaci kolem Kronospanu i nadále sledovat.

Ostrava

V ostravské pobočce pokračujeme v kampani za vyhlášení ptačí oblasti Heřmanský stav-Odra-Poolší. Ministerstvo životního prostředí předložilo na jaře tohoto roku vládě k projednávání redukovaný návrh. My však usilujeme o vyhlášení ptačí oblasti v původním rozsahu. Podporujeme také obyvatele Horního Benešova v jejich protestu proti záměru společnosti HOBES vybudovat uprostřed obytné zóny linku pro galvanické zinkování. Rovněž jsme se zapojili do celorepublikové kampaně Budoucnost bez jedů. Výstavu na toto téma bylo v červenci možno shlédnout v knihkupectví Academia přímo v centru Ostravy. V rámci Moravskoslezského kraje distribuujeme knihu Průvodce „The Only Planet“ po tajích chemické politiky EU REACH.

Kancelář Centra pro podporu občanů v Ostravě je pro veřejnost k dispozici každou středu (9-12 a 13-17), po předchozí dohodě kdykoliv. Najdete nás na Bohumínské 63, volat lze na 596 244 312 a psát na e-mail ostrava@arnika.org.

Tým Bořena

Tým Bořena sdružení Arnika uspořádal pravidelnou brigádu zaměřenou na údržbu bílé stráň pod Lipskou horou, na níž se vyskytují ohrožené a chráněné druhy rostlin. Tým Bořena se spolu s dobrovolníky věnoval kosení a vyhrabávání staré trávy a odstraňování náletových dřevin, aby nedocházelo k jejich dalšímu šíření. „Bez každoroční péče o tuto stráň by došlo k vytlačení ohrožených rostlinných druhů, jakými jsou například hvězdnice chlumní nebo plamének přímý a tím by se ztratila její přírodní hodnota,“ vysvětluje vedoucí Týmu Bořena Mgr. František Kraus.

Bílá stráň pod Lipskou horou je jednou z lokalit v Českém středohoří, na kterou Tým Bořena v minulosti přestěhoval ohrožené druhy rostlin z prostoru současné Radovesické výsypky na Bílinsku a kterou má v dlouhodobém pronájmu.

Praha

Zajímavé přednášky a cyklus poutavých vyprávění připravila pro všechny zájemce o problematiku životního prostředí pražská pobočka Arniky. Zde Vám přinášíme podrobný přehled všech akcí, kterých se spolu s námi můžete zúčastnit:

13. 9. Budoucnost bez jedů

Chtěli byste budoucnost bez jedů? Co pro to můžete vy sami udělat? Co nám přináší zákony? Jak zabránit znečištění životního prostředí toxickými látkami? Co zrovna teď cestu k budoucnosti bez jedů ohrožuje a jak můžeme tyto překážky odstranit právě my?

Ve středu 13. 9. od 18. 00 na tyto a další otázky odpoví RNDr. Jindřich Petrlík, vedoucí kampaně Budoucnost bez jedů sdružení Arnika. Přednáška se koná u příležitosti 30 dní „Pro čistou zemi, vzduch a vodu“. Kampaň doplňuje stejnojmenná petice, pod níž je již 14,5 tisíce podpisů.

11. 10. Právo a životní prostředí

Myslíte si, že zákony ochrání životní prostředí před znečišťováním? Jaké zákony platí pro investory? Jak se do procesů povolování staveb může zapojit obyčejný člověk? Jaká máme práva na ochranu životního prostředí?

Ve středu 11. 10. od 18. 00 budeme zpovídat Mgr. Lukáše Matějku z Centra pro podporu občanů sdružení Arnika. Přednáška osvětlí řadu environmentálních kauz, kde právo sehrálo svou roli při úspěchu či neúspěchu kampaně. Dozvíme se, jaký je vývoj v legislativě a jak se do něj zapojují občanská sdružení.

8. 11. Ochrana versus kácení stromů

Víte, kdy je potřeba pokácet strom? Jsou stromy ve městě důležité nebo překážejí? Chcete zabránit zbytečnému kácení stromů a nevíte, jak na to? Kdy začíná „období klidu“, kdy se stromy nesmí kácet?

Ve středu 8. 11. od 18.00 si na toto téma budeme povídat s Martinem Skalským, vedoucím Centra pro podporu občanů sdružení Arnika, které ročně řeší řadu případů mnohdy zbytečného kácení stromů. Seznámí nás s případy z Prahy, Neratovic, Ostravy a dalších míst, kde místní obyvatelé upozornili na nelegální kácení stromů a zabránili mu.

13. 12. Vánoční posezení s Arnikou v Arnice

Máte čas se na chvíli zastavit a zavzpomínat na uplynulý rok z hlediska životního prostředí? Chcete poznat nové lidi a třeba se zapojit do ochrany přírody? Rádi byste se seznámili s týmem Arniky blíže?

Ve středu 13. 12. od 18.00 si udělejte čas a zastavte se v Arnice, rádi Vás uvidíme! Můžete přinést cukroví, dobrou náladu a přivést si své kamarády a kamarádky. Seznámíme Vás s pracovníky Arniky, dozvíte se, co se v uplynulém roce v oblasti životního prostředí stalo a budete moci sdílet své zkušenosti, znalosti a trochu předvánoční atmosféry.

Všechny schůzky se konají v Chlumově 17, Praha 3, vždy druhou středu v měsíci od 18.00.

Více na www.praha.arnika.org

Zpráva z každoročního putování výstavního stanu Arniky

Pondělí 14. srpna je v Ostravě slunečný a větrný den. Když kolem jedenácté hodiny přijíždíme s výstavním stanem Arniky na smlouvené místo, už na nás čeká Mirka Jopková z ostravské pobočky Arniky s dalšími pomocníky. Mezi nimi je i nový dobrovolník Arniky Radek Schinzel. „Arniku jsem potkal tak, že jsem v knihovně našel její letáček. Nejdříve jsem ho nějaký čas používal jako záložku do knihy, až jsem si ho jednoho dne i přečetl. Pak už jsem jenom vyplnil formulář Chci se stát dobrovolníkem na internetu a Mirka se mi ozvala a pozvala mě na stan,“ vzpomíná na okamžik, kdy se seznámil s Arnikou. O tři hodiny později je již výstava v plném proudu.

Lidé jsou zpočátku nedůvěřiví, možná čekají nějakou komerční prezentaci, ale když už je zaujme první panel, většinou si prohlédnou i ostatní. Nejvíce se zdržují u regionálních témat. Na odbyt jde také letáček o výstavbě průmyslové zóny Dolní Lutyně v místě, které by mělo být vyhlášeno jako ptačí oblast.

Uvnitř modrého stanu návštěvníci nacházejí hned tři výstavy věnované třem různým oblastem ochrany životního prostředí. Kromě výstavy Budoucnost bez jedů věnované toxickým látkám si zájemci mohou prohlédnout také prezentaci případů Centra pro podporu občanů, kdy se lidé postavili aktivně na ochranu svého životního prostředí či výstavní panely Týmu Bořena, které přinášejí informace o ochraně vzácných druhů rostlin v Českém středohoří.

Lidé také občas využívají možnosti bezplatně konzultovat konkrétní problémy s pracovníky Centra pro podporu občanů a radit se o možném postupu. Centrum pro podporu občanů sdružení Arnika veřejnosti nabízí bezplatnou právní, odbornou i mediální pomoc a zastupuje lidi například v konkrétních úředních jednáních.

Prezentace Centra pro podporu občanů má za cíl ukázat, že osobní zájem o problémy životního prostředí má smysl. „Lidé mají často pocit, že

proti úřadům či firmám nic nezmohou. Z minulých dob přetrvává pasivita a dojem, že „ti nahoře“ si stejně udělají, co budou chtít. Na konkrétních příkladech chceme předvést, že to nemusí být vždy pravda. Nabízíme také konkrétní pomoc,“ vysvětluje vedoucí Centra pro podporu občanů Martin Skalský. „Lidé by neměli věřit, že za ně problémy někdo vyřeší. Nejlepším lékem na neduhy našich měst a obcí je aktivní přístup.“

Do ochrany životního prostředí se lidé mohou zapojit přímo na místě, když svým podpisem podpoří petici Budoucnost bez jedů II, kterou již podepsalo zhruba 15 tisíc lidí včetně řady významných osobností (viz strana 5). Petice mimo jiné požaduje dostatečně přísnou novou chemickou politiku EU nazývanou zkratkou REACH. Tento nový předpis by měl zaručit, že se do výrobků a následně do odpadů nebudou dostávat nebezpečné chemické látky. O jejich působení na lidské zdraví pak informuje stejnojmenná výstava – Budoucnost bez jedů.

Petice obyvatele Ostravy opravdu zaujala. Svými podpisy ji zde podpořilo 253 lidí. „Myslím, že Ostrava začíná na ekologii slyšet. Hlásí se nám hodně lidí, které naše činnost zajímá,“ říká Mirka Jopková. Kromě Ostravy putovní výstava Arniky navštívila také festival Boskovic, Valašské Meziříčí, festival Trnkobraní ve Slušovicích, Třebíč a Jihlavu.

Markéta Bartošová, Marek Jehlička

Jeden z návštěvníků stanu podepisuje petici Budoucnost bez jedů II.

Foto Arnika: Markéta Bartošová